

PRVA ISKUSTVA SA MANEVRA »SLOBODA 71«

O našoj koncepciji opštenarodne odbrane u posljednje vrijeme dosta je diskutovano i rađeno na njenoj realizaciji, a izvođene su i vježbe na njenoj osnovi. Međutim, upravo završeni manevar »Sloboda-71« znači kvalitetno nov odnos prema njoj, jer on predstavlja do sada, u mirnodopskim uslovima, najbolju provjeru same koncepcije.

Postavlja se pitanje što je pokazao ovaj manevar, odnosno da li je koncepcija položila ispit. Ova i slična pitanja se nameću sada poslije manevra pošto ona direktno zadiru u koncepciju opštenarodne odbrane.

Prilikom odgovora na ta pitanja, i to odmah na početku, treba jasno odvojiti eventualne subjektivne slabosti rada »crvenih« ili pojedinih njihovih dijelova. To se odnosi i na rad »plavih« — samo u obratnom smislu. Treba pri tome imati u vidu da još nisu izvršene određene analize, da još nema svih potrebnih podataka neophodnih za potpun i argumentovan odgovor. Međutim, mi koji smo učestvovali na strani »crvenih« imamo jedno saznanje, jedno iskustvo koje je korisno iznijeti zbog blizine manevra, još svježih utisaka sa njega, i zbog toga što se neprekidno radi na koncepciji, pa nam svaki novi podatak može samo da koristi.

Odgovor na naprijed postavljeno pitanje je vrlo jasan i određen: koncepcija je potpuno položila ispit i to sa vrlo dobrim rezultatom. Čime se ovakav zaključak dokazuje? Činjenica je da su »plavi« bili savremeno organizovani, mehanizovani, pokretljivi, da su raspolagali vazдушnim desantima, nadmoćnošću u avijaciji, i da su radili vrlo dobro — mi kao »crveni« to možemo slobodno da kažemo. Oni su, naime, pravilno izabrali pravac glavnog udara, tamo gdje su »crveni« bili najosjetljiviji. Masirali su svoje snage na tom pravcu, koristili nadmoćno vazduhoplovstvo, helikopterske i vazdušne desante, organizovali dobro sadejstvo sa avijacijom. Rezultat je bio taj da su se »plavi« za 2 dana probili na dubini od 30 km. Tempo je znači bio

15 km, a za prvi dan — 20 km. Na pomoćnim pravcima tempo je bio još manji. Da je neprijatelj uspio da se spoji sa svojim operativnim vazдушnim desantom, tempo bi bio nešto veći, oko 20 km na dan, a on nije imao realne šanse da to uspije. Ako se ima u vidu da se u savremenim napadnim dejstvima predviđa tempo skoro triput veći od ovoga koji je postignut na manevru, dobija se odgovor na pitanje o rezultatu njegovog dejstva.

Da li bi eventualni agresor morao da angažuje jače snage od onih koje je angažovao »plavi«, pa prema tome i da postigne veći tempo napada? Sigurno je da bi on upotrijebio jače snage, naročito na pomoćnim pravcima. »Plavi« su mogli, po našoj ocjeni, i na glavnom pravcu, u međurječju Mrežnice i Korane, do Primišlja ili Slunja, da angažuju jednu oklopnu ili mehanizovanu brigadu, a za prodor u dubinu da sa te linije angažuju još jednu brigadu. No, tu se postavlja drugo pitanje: da je na tom pravcu bila angažovana još jedna brigada, kakva bi situacija bila na toj jedinoj i slaboj komunikaciji, tj. kakve bi se mogućnosti pružale za dejstva »crvenih«? To bi bilo upravo ono što koncepcija i traži da se neprijateljske snage tuku tamo gdje preimućstvo njihove tehnike ne može doći do izražaja. Interesantno je da je baš na ovom terenu, u rejonu Poloja, oktobra 1942. godine, 2. lička brigada razbila talijanski konjički puk »Aleksandrija«, koji je bio ojačan tenkovima i artiljerijom, raspolažući ukupno sa oko 3.000 ljudi, dok je 2. lička brigada imala samo 1.000 boraca. Puk je bio prikovan za komunikaciju i nije mogao da koristi svoje tenkove, pa tako ni njegova brojna i tehnička nadmoćnost nije mogla doći do izražaja.

Postoji mišljenje da je 21. mehanizovana brigada, koja se probila do Primišlja, mogla već prvog dana da produži za Slunj, jer ispred nje nije bilo snaga »crvenih«. U stvari, 21. mehanizovana brigada se prvog dana napada oko 20 časova probila do Primišlja i ostvarila dublji dnevni cilj nego što je planirala. Bila je na kraju svojih fizičkih snaga i nije mogla dalje. »Crveni« su mogli u toku dana da prebace svoj 2. tenkovski bataljon da bi kod Primišlja zadržali tu brigadu; međutim, zbog toga što se tenkovi ne smiju prebacivati komunikacijama, da ih ne bi oštećivali, do ovog manevra tenkovskog bataljona nije došlo »Crveni« su mogli da motorizuju 1 — 2 pješadijska bataljona i da ih prebace u toku dana na taj pravac. Međutim, odlučili su da to ne čine zbog toga što su ocijenili da su mogućnosti »plavih« takve da se oni najdublje mogu probiti do Primišlja, kao i zbog toga da »plavim« ne bi pružili mogućnost da avijacijom tuku njihove kolone u pokretu, naročito u rejonu Slunja, gdje su bili najosjetljiviji.

Osim ovoga, za ovakav postupak postojala su još dva važna razloga: prvi, što »crveni« odmah prvog dana, kod još nejasnih podataka o snagama »plavih«, nisu smjeli da narušavaju čitav svoj sistem odbrane i, drugi, što je dublji prodor »plavih«, u uslovima kada su »crveni« imali u rezervi svježu oklopnu brigadu na pravcu nastupanja glavnih snaga »plavih«, stvarao realne šanse za uništavanje ili nanošenje velikih gubitaka snagama »plavih« koje su tako duboko prodrle. Naime, zna se da su bokovi i pozadina kolone koja se duboko probila vrlo osjetljivi, a to su bile velike prednosti za »crvene«.

Nameće se još jedno šire pitanje. Da li se jedna neprijateljska mehanizovana kolona može da probije kroz taktičku odbranu, mislim na našu koncepciju, ne na konkretan slučaj, i znači li to slabost koncepcije? Treba računati sa realnošću da neprijatelj, koncentrišući jače snage na jednom izabranom pravcu, probije našu odbranu i nađe se u operativnoj dubini ili tzv. slobodnom prostoru. Tada bi došla do izražaja njegova veća pokretljivost i on bi bio u prednosti. Napadač može da učini takav proboj u svakoj odbrani, čak i u mnogo zasićenijoj nego što je bila odbrana »crvenih«, jer su sredstva napada, uvođenjem nove tehnike, mnogo dobila — to je objektivna realnost. Međutim, upravo tada dolazi do izražaja preimućstvo naše koncepcije, jer neprijatelj, da bi nastavio svoje nadiranje, mora imati komunikacije. Ako mi čvrsto sjedimo na tim komunikacijama sa partizanskim i teritorijalnim jedinicama i onima operativne vojske, onda su njegove žile kucavice presječene i on se — ako želi dalje da naprednije — mora vratiti na čvrsto zaposjedanje komunikacija.

Često se govori kako svoje glavne snage ne treba postavljati pred neprijateljski klin, već da neprijatelja treba tući bočno, jer tako zahtijeva naša koncepcija. To je, po mom mišljenju, tačno, ali to ne bi trebalo shvatiti šablonski, jer oni koji zastupaju to mišljenje mogu biti i šablonisti — ukoliko smatraju da se bočna dejstva mogu u svakom slučaju uspješno izvoditi, pa i kada neprijatelj nije zadržan potrebnim snagama sa čela. Slučaj iz narodnooslobodilačkog rata kod Poloja 1942. upravo to govori: 2. lička brigada je jedan svoj bataljon upotrijebila prema čelu neprijateljskog prodora i on se čitav dan tukao kako bi stvorio uslove za angažovanje glavnih snaga brigade u bok glavnih napadačevih snaga.

I dalje, koncepcija ONO zahtijeva upornost na teškom zemljištu, gdje neprijatelj ne može da razvije snage i da iskoristi prednost svoje tehnike. Pod upornošću podrazumijevam i napadna i odbrambena dejstva kako partizanskih i teritorijalnih tako i operativnih jedinica; i obratno, na prohodnom zemljištu treba biti manje uporan. U konkretnom slučaju na ovom manevru trebalo je da budemo

uporni na čitavoj komunikaciji od Soče do Primišlja, za razliku od upornosti u bihaćkoj dolini, u slučaju da se neprijatelj tamo probio kopnenim snagama. Čak i na komunikaciji je bilo pojedinih užih cjelina koje su pružale bolje uslove za uporniju odbranu. U konkretnom slučaju to je bio klanac Raletina i Jelov klanac, za razliku od rejonu Primišlja i Perjasice.

Međutim, još nismo odgovorili na pitanje da li su sve komponente opštenarodne odbrane: operativna vojska, teritorijalna, narod, koordinirano djelovale, da li je u toj koordinaciji svaka od tih komponenti odigrala svoju namjensku ulogu — onu koja odgovara njevoj organizaciji i naoružanju? To je, po mom mišljenju, suština ocjene vrednosti naše koncepcije ONO. Manevar »Sloboda-71« i na ovo pitanje daje pozitivan odgovor. U stvari, ako se analizira svaka komponenta ponaosob, tj. operativna vojska, partizanske i teritorijalne jedinice, narod, vidi se da su one pokazale različiti uspjeh, ali je ta razlika bila objektivno uslovljena.

Počnimo sa operativnom vojskom koja je potpuno potvrdila svoju visoku vrijednost. To nam očito govori bojno gađanje, vazdušni i helikopterski desanti, protivdesantna odbrana, forsiranje rijeke. Znači da gornju konstataciju potvrđuju dejstva i u napadu i u odbrani. Posebno je od ogromnog značaja bilo jedinstvo naroda i armije, koje se pokazalo i manifestovalo na svakom mjestu i u svakom postupku, što je jedan od najboljih rezultata ovog manevra. Ovo ne znači da kod operativne vojske nije bilo određenih problema. Iznećemo ovdje samo neke i to one glavnije. Na primjer, sadejstvo vidova — kopnene vojske sa avijacijom. Po nekim šturim podacima, napadač je pri tome koristio pozitivnija iskustva, dok je branilac ovdje imao ozbiljnih problema. Tu se ne radi o subjektivnim slabostima komandi avijacije ili kopnene vojske, već je to problem organizacije i nastave. Naime, u miru postoje dva različita organizma, koja su nedovoljno saživljena i nedovoljno obučena za potpuno sadejstvo — kakvo zahtijevaju ratni uslovi.

Drugi problem je sadejstvo rodova. Ne bih navodio neke posebne primjere, mada ih je bilo dosta.

Treće, jedinice operativne vojske moraju da se snalaze u svakoj situaciji — bilo da su na frontu ili u pozadini. Uzmimo, na primjer, pješadijski bataljon koji se nalazio na Raletini. Kada je spušten neprijateljski desant u rejonu Primišljanskog Tržića, bataljon se angažovao dijelom snaga protiv tog desanta, a kada je naišla neprijateljska kolona sa fronta, on je takođe pružao otpor. Bataljon nije mogao da zadrži nadmoćne snage, što od njega niko nije ni očekivao. Međutim, glavno je bilo da se taj bataljon zadrži na okupu, da pred-

stavlja borbenu cjelinu, pa i ako neprijatelju uspije da prodre kroz našu odbranu. Očigledno je da pješadijski bataljon nije u stanju da manevruje kao što to mogu neprijateljske mehanizovane snage, ali ako se kao cjelina pojavi ponovo na komunikaciji i ovu presječe, to neprijatelja mora natjerati da zastane i iznova se bori za nju.

I dalje, kada se neprijateljska mehanizovana brigada probila do Primišlja, trebalo je još smjelije ubacivati snage u pozadinu te kolone, što je urađeno sa tenkovskim bataljonom 7. brigade, a to se moglo uraditi i sa 2. tenkovskim bataljonom. Moglo bi se još navesti niz primjera, ali mislim da za to nema potrebe. Što se tiče operativne vojske, smatram da je ona na manevru potpuno zadovoljavajuće položila ispit.

Partizanska vojska je sa uspjehom položila svoj ispit, mada za nijansu slabije od operativne. Slabosti koje su se ispoljile kod partizanskih jedinica bile su objektivno uslovljene; naime, nedostajala je intenzivnija mirnodopska obuka, kao i adekvatnija organizacija partizanskih jedinica.

Iako je sva vojska, operativna, partizanska i teritorijalna, imala odlične veze sa narodom, činila je s njim potpunu cjelinu, bilo je, ipak, pojedinačnih slučajeva gdje se nije uvijek shvatila potreba za najužom saradnjom. Izvjesno kraće vrijeme jedan partizanski bataljon nije uspio da uspostavi najbolje odnose sa narodom i povukao se duboko u šumu, računajući da će tako uspješnije iznenaditi neprijatelja. Ubrzo je uvidio svoju grešku, povezao se sa narodom i njegova su dejstva potom bila daleko uspješnija.

O teritorijalnoj vojsci treba odmah reći da je i ona u potpunosti položila svoj ispit. Ne bi se smjelo pasti u grešku pa ove jedinice, iako mlade i tek formirane, upoređivati sa operativnom ili partizanskom vojskom, i tražiti efikasnost kakvu imaju ove jedinice. Rezultati koje su postigle teritorijalne jedinice, posebno u borbi protiv vazdušnih i helikopterskih desanata, zatim u pozadini neprijatelja, samostalno i u sadejstvu sa kopnenom vojskom, vrlo su značajni. Samo u toku dvije noći dejstva, po nepotpunim podacima, ove su jedinice nanijele osjetne gubitke neprijatelju, tako da je imao blizu 800 izbačenih iz stroja.

Sigurno je da bi teritorijalne jedinice trebalo osposobiti da se još bolje nose sa vazdušnim desantima, prije svega, njih treba motorizovati — o tome je drug Tito govorio na manevru — no to zavisi od naših materijalnih mogućnosti. Teritorijalna vojska imala je u početku manevra i svojih slabosti: teritorijalna četa u međurečju Korane i Mrežnice sklanjala se ispred tenkova jer nije imala adekvatno

naoružanje da se suprotstavi nadmoćnijem neprijatelju, a i precjenjivala je mogućnosti tenkova. Kasnije se aktivnije angažovala. Druga jedna teritorijalna četa, iznenađena od strane »plavih« u šumi kod Vukmanića, pretrpjela je ozbiljne gubitke, ali se kasnije uporno borila tako da je uspjela da ispravi ove početne greške.

Kod teritorijalnih jedinica postavlja se problem sredstava veze i adekvatnijeg naoružanja; međutim, to su slabosti objektivne prirode i one će se jednom perspektivnom organizacijom postepeno rješavati.

Komponenta narod je položila ispit sa ocjenom odličan. To je, u stvari, jedan od najboljih rezultata manevra, gdje se reljefno pokazala vrijednost same koncepcije. Narod Bijele krajine, Korduna, dijela Bosanske krajine, koji je aktivno učestvovao u ratu i poznaje ga, prihvatio je koncepciju i svim svojim bićem se založio za nju. Uklapajući se u koncepciju on je potvrdio da mu ona leži, da je postala stvar cjelokupnog naroda i čitavog društva. To potvrđuje da je koncepcija ONO velika stvar, jer rat se vodi zbog naroda, a može se dobiti samo ako ga narod i vodi. Manevar je upravo pokazao da je narod vodio taj zamišljeni rat.

Ne može se reći da i kod komponente narod nije bilo određenih problema. To se odnosi na pripremu privrede, odnosno cjelokupnu organizovanost civilnog sektora. Nismo sve ni provjeravali ovom prilikom, ali znamo da tu ima određenih problema. Isto tako, treba dijeliti oduševljenje i visoki moral, koji je narod pokazivao, od potrebe za vrhunskom organizovanošću. Međutim, osnovni uslov te organizovanosti je bio prisutan: maksimalna inicijativa je ispoljavana od dječaka do staraca.

Treba istaći da je postojala opšta koordinacija svih komponenti ONO i da tu nije bilo ozbiljnijih problema. Naročito je značajno i karakteristično da je na manevru bilo mnogo manje problema nego u toku raznih ranijih rasprava, kada je reč bila o komandovanju ili sličnim pitanjima. Naime, kada se stvari konkretno razmatraju, sa određenim podacima o neprijatelju, zemljištu i svojim snagama, i kada se traže brza i efikasna rješenja, onda gotovo i nema različitih stavova, već se vrlo brzo nađe zajednički jezik. Međutim, radi jedne objektivne ocjene i zadatka koji nam predstoji, treba reći da tu ima mnogo stvari koje još nisu riješene. Koncepcija predstavlja jednu složenu organizaciju, a ciljevi svih komponenti su jedinstveni. Otuda je neophodna daleko veća preciznost u obavezama, u odgovornosti; naročito je važno da sve te odgovornosti budu i materijalno obezbjeđene. U manevru je bilo uglavnom tako, ali ima dosta otvorenih pitanja zbog toga što su pojedine komponente u razvoju, što mnoge

stvari još do sada nisu riješene, odnosno što se one nalaze još u fazi rješavanja. Upravo je jedan od zadataka manevra i bio da se sagleda to što nije riješeno kako bismo se mogli ubuduće jasnije da orijentiramo.

Konačno i odgovor na pitanje postavljeno u početku članka — da li je na ovom manevru koncepcija ONO položila ispit? Koncepcija je odlična i u potpunosti je položila ispit. Najbolji dokazi za to su: držanje samog naroda, rezultati koje je postigla »crvena« strana, i ocjena koju je dao drug Tito. Međutim, za doradu koncepcije, za njenu realizaciju od strane svih subjekata, mora se još mnogo raditi. Manevar je reljefno pokazao šta treba da se radi i u tome je njegova velika vrednost. Sada ostaje da se iz manevra izvuku potrebni zaključci i zadaci za podizanje borbene gotovosti armije i društva. Samo u tom slučaju manevar »Sloboda-71« dobiće svoj puni značaj.

General-pukovnik

Doko JOVANIĆ